

Кальмук Г. Ю.
студ. гр. ЕОАМ-11
Національний університет «Львівська політехніка»
Науковий керівник – Тивончук О. І.
к. е. н., доц. кафедри обліку та аналізу

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ТА РЕЗЕРВИ ЇЇ ПІДВИЩЕННЯ

Основні засоби є одним із найважливіших елементів діяльності будь-якого суб'єкта господарювання, їх стан та ефективність використання впливають на кінцеві фінансові результати функціонування підприємства.

За класичним визначенням, основні засоби - це засоби праці, які беруть участь у виробничому процесі багаторазово і переносять свою вартість на виготовлену продукцію частинами. Раціональне використання основних засобів обумовлює позитивну тенденцію у зміні техніко-економічних показників (збільшення обсягу виробленої продукції, зниження її собівартості, трудомісткості виготовлення) [1].

Ефективність основних засобів – результат, отриманий від співвідношення досягнутого ефекту із затраченими ресурсами. Підвищення ефективності полягає в досягненні найбільших результатів при відповідному рівні розвитку продуктивних сил.

Аналіз ефективності використання основних засобів здійснюють за такими областями: вивчення складу та динаміки основних засобів; визначення показників використання виробних потужностей та основних виробничих засобів, а також факторів, що впливають на них; аналіз екстенсивної та інтенсивної роботи груп основних засобів; виявлення резервів; оцінка технічного стану основних засобів, темпів відновлення їх активної частини, впровадження нової техніки, модернізації та заміни морально застарілого обладнання; визначення впливу використання основних засобів на обсяг виробництва, собівартість продукції та інші показники.

Аналіз динаміки основних виробничих засобів за обсягом, структурою та складом є основою для виявлення тенденцій розвитку матеріально-технічної бази підприємства, оцінки його виробничого потенціалу.

Якісний стан основних засобів характеризується їх структурою, відповідністю основним вимогам науково-технічного прогресу, терміном експлуатації, рівнем забезпеченості устаткуванням, ступенем зносу основних засобів, що перебувають в експлуатації.

Головним результатом підвищення рівня ефективного використання основних засобів є зростання обсягу виробництва продукції. У свою чергу, кількість виготовленої продукції при наявному розмірі виробничого обладнання залежить, з одного боку, від фонду часу його продуктивної роботи протягом доби, тобто їх екстенсивного завантаження, а з іншого, - від ступеня використання знарядь праці за одиницю часу (інтенсивного навантаження).

Можна виділити наступні напрями підвищення екстенсивного використання обладнання: безперебійне постачання виробництву сировини, матеріалів, електроенергії, палива тощо, усунення причин нерівномірної роботи підприємства [2].

Основними напрямками підвищення інтенсивного навантаження устаткування є: удосконалення технологій та організації виконання робіт, правильний вибір машин та робочого обладнання, впровадження сучасних технологій.

При цьому потрібно пам'ятати, що екстенсивне завантаження машин і устаткування можна підвищувати до певного рівня, обмеженого календарним фондом робочого часу, тоді як інтенсивне таких обмежень не має. Однак при підвищенні рівня екстенсивного використання основних засобів не потрібно значних капіталовкладень, тоді як здійснення заходів інтенсивного напрямку часто пов'язане із значними інвестиціями (проте вони досить швидко окупуються за рахунок додатково отриманого економічного ефекту).

Однак для оцінки використання усієї сукупності основних засобів на підприємстві доцільно застосовувати і інші узагальнюючі показники: фондівдача, фондоємність, рентабельність основних засобів тощо.

Фондівдача показує загальну віддачу від кожної гривні, вкладеної в основний засіб, а її зростання дозволяє знижувати обсяги нагромадження, тобто збільшувати частку фонду споживання. Фондомісткість – це показник, обернений до фондівдачі, який характеризує вартість основних засобів, що припадає на кожну грошову одиницю реалізованої продукції. У звичайних умовах господарювання фондівдача повинна мати тенденцію до росту, а фондомісткість – до зменшення.

Рентабельність основних засобів характеризує відношення операційного прибутку, до середньорічної вартості основних засобів підприємства [3, с. 183]. Підвищення рівня рентабельності можливе за умови мобілізації внутрішніх резервів виробництва, поетапного проведення усіх видів робіт, спрямованих на покращення усіх видів ресурсів, збільшення прибутку.

З метою розробки раціональної технологічної політики підприємства доцільно провести факторний аналіз показників оцінки використання основних виробничих засобів і, в першу чергу, фондівдачі. Підвищенню фондівдачі сприяє низка факторів – збільшення часу роботи обладнання, збільшення питомої ваги активної частини основних засобів, механізація та автоматизація виробництва, модернізація діючого обладнання, підвищення інтенсивності роботи устаткування, збільшення частки діючих основних засобів.

Можна побудувати декілька детермінованих факторних моделей:

1. Модель залежності фондівдачі основних засобів від фондівдачі їх активної частини та питомої ваги активної частини основних засобів у їх загальній величині.

2. Модель залежності фондівдачі основних засобів від фондівдачі діючих машин та обладнання, питомої частини обладнання у їх загальній величині та питомої ваги діючих машин та устаткування в їх активній частині.

Такі перетворення дають змогу вивчити вплив використання робочого часу та середньої вартості одиниці обладнання на фондівдачу діючого обладнання. У свою чергу, вартість діючого обладнання визначається як добуток кількості діючого обладнання та середньої вартості одиниці, а випуск продукції – середньорічного виробітку та корисного фонду робочого часу. Корисний час роботи обладнання знаходиться як добуток кількості відпрацьованих днів, коефіцієнта змінності, середньої тривалості однієї зміни та коефіцієнта завантаження. Таким чином, факторна модель фондівдачі основних засобів дає можливість визначити вплив складу обладнання, продуктивності одиниці обладнання за одну годину корисного часу та показників використання часу.

Отже, основні засоби є основою у матеріально-технічній базі будь-якої галузі господарювання. Їх зростання забезпечує збільшення економічного потенціалу та виробничих можливостей підприємства, підвищення технічного рівня виробництва, збільшення темпів випуску продукції.

Література:

1. Савицька Г.В. *Економічний аналіз діяльності підприємства: Навч. посіб.* – К.: Знання, 2004. – 654с.
2. Чорна І.О. *Ефективність використання основних виробничих фондів та розробка пропозицій щодо її поліпшення // Держава та регіони. Серія «Економіка та підприємництво».* – 2009. – №2. – с. 212-216.
3. Кіндрацька Г.І., Білик М.С., Загородній А.Г. *Економічний аналіз: Підручник – За ред. проф. А.Г. Загороднього.* – 3-тє вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2008. – 487 с.